

Історія

УДК 001.89:37.015:314/316:378.2:016 Белянкін

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.15545714>

**Наукова і педагогічна спадщина Івана Івановича Белянкіна:
бібліографічний і тематичний аналіз**

Тетяна Каштанова,

кандидат історичних наук, старший дослідник, завідувачка відділом
бібліотечно-інформаційних технологій та наукової обробки документів
Національної наукової сільськогосподарської бібліотеки НААН,
м. Київ, Україна, <https://orcid.org/0000-0002-6912-2298>

Прийнято: 16.05.2025 | Опубліковано: 29.05.2025

***Анотація:** Стаття присвячена комплексному дослідженню наукової та педагогічної діяльності Івана Івановича Белянкіна – вченого-математика, викладача Харківського технологічного інституту початку ХХ ст. Метою дослідження є систематизація, аналіз і вперше здійснена повна реконструкція бібліографічної спадщини науковця. Особлива увага приділяється змістовному наповненню його праць, з'ясуванню тематичних акцентів, освітньо-наукових пріоритетів та обставин його наукового визнання в академічному середовищі імперського періоду.*

У дослідженні використано міждисциплінарний підхід, що поєднує методи історико-наукового аналізу, бібліографічної систематизації, контент-аналізу, а також елементи просопографічного підходу. Джерельною базою виступають архівні фонди, дореволюційна періодика, матеріали

університетських друкарень, а також повний корпус авторських публікацій І.І. Белянкіна, укладених шляхом ретроспективного бібліографування.

У ході роботи встановлено і вперше уніфіковано повний список друкованих праць ученого, який налічує 36 позицій і охоплює період з 1898 по 1911 рр. Проведено їх класифікацію за тематичними напрямками: аналітична геометрія, теоретична механіка, диференціальне числення, історія математики, задачки та навчальні посібники, а також праці конференційного характеру. Здійснений аналіз засвідчив високий науково-методичний рівень праць, орієнтованість на інженерну освіту, а також тісну інтеграцію у міждисциплінарний дискурс математики та технічних наук. Крім того, реконструйовано контекст наукової комунікації І.І. Белянкіна, зокрема співпрацю з професором В.І. Альбіцьким, участь у міжнародних форумах і вклад у популяризацію математичних знань серед студентства.

Проведене дослідження дозволило заповнити суттєву прогалину в українській історіографії щодо постаті І.І. Белянкіна та його внеску в розвиток математичної освіти на зламі XIX–XX ст. Повний бібліографічний перелік робіт вченого не лише засвідчує масштаби його наукової діяльності, а й слугує основою для подальших студій у галузях історії математики, педагогіки та вищої технічної освіти. Праці професора І. Белянкіна виявляють тісний зв'язок між фундаментальною наукою та її прикладним застосуванням у контексті підготовки інженерних кадрів, що дозволяє переосмислити роль вченого у формуванні інтелектуального ландшафту вищої технічної школи Російської імперії.

Ключові слова: Іван Іванович Белянкін, аналітична геометрія, математика, механіка, Харківський технологічний інститут, вища технічна освіта, бібліографія наукових праць, В.І. Альбіцький, соціально-академічні конфлікти.

**Scientific and pedagogical heritage of Ivan Ivanovych Belyankin:
bibliographic and thematic analysis**

Tetyana Kashtanova,

Candidate of Historical Sciences, Senior Researcher, Head of the Department of Library and Information Technologies and Scientific Document Processing of the National Scientific Agricultural Library of the National Academy of Agrarian Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0002-6912-2298>

***Abstract** This article presents a comprehensive study of the scientific and pedagogical activities of Ivan Ivanovych Belyankin, a mathematician and educator at the Kharkiv Technological Institute at the beginning of the 20th century. The research aims to systematize, analyze, and, for the first time, fully reconstruct the bibliographic heritage of the scholar. Particular attention is paid to analyzing the content of his works, clarifying thematic emphases, educational and scientific priorities, and exploring the context of his recognition within the academic environment of the Imperial period.*

An interdisciplinary approach was employed, combining methods of historical and scientific analysis, bibliographic systematization, content analysis, and elements of prosopographical methodology. Archival collections, pre-revolutionary periodicals, university printing materials, as well as the complete corpus of Belyankin's publications compiled through retrospective bibliographic research, form the primary source base for this study.

The research resulted in identifying and compiling, for the first time, a complete standardized list of the scholar's printed works, consisting of 36 entries covering the period from 1898 to 1911. These works were classified according to thematic directions: analytical geometry, theoretical mechanics, differential calculus, history of mathematics, problem books and teaching manuals, as well as

conference publications. Analysis revealed the high scientific and methodological quality of his works, their orientation towards engineering education, and their close integration within the interdisciplinary discourse between mathematics and engineering sciences. Additionally, the context of Belyankin's scientific communication was reconstructed, notably his collaboration with Professor V.I. Albitsky, participation in international forums, and contribution to popularizing mathematical knowledge among students.

This study has filled a significant gap in Ukrainian historiography concerning the figure of Ivan Ivanovych Belyankin and his contribution to the development of mathematical education at the turn of the 19th and 20th centuries. The comprehensive bibliographic inventory of the scholar's works demonstrates the scope of his academic activities and serves as a foundation for further research in the fields of history of mathematics, pedagogy, and higher technical education. The works of Professor Belyankin highlight the strong connection between fundamental science and its applied use in engineering education, thus prompting a reconsideration of his role in shaping the intellectual landscape of higher technical education in the Russian Empire.

Keywords: *Ivan Ivanovych Bieliankin, analytic geometry, mathematics, mechanics, Kharkiv Technological Institute, higher technical education, bibliography of scientific works, V.I. Albitskyi, socio-academic conflicts.*

Постановка проблеми. Попри значний внесок Івана Івановича Белянкіна в розвиток математичної науки, дидактики вищої технічної школи і прикладної механіки на зламі XIX–XX ст., його життєвий шлях, педагогічна діяльність та науковий доробок досі залишаються недостатньо вивченими в українській історико-науковій традиції. У сучасній вітчизняній історіографії відсутній цілісний аналіз бібліографічної спадщини вченого, а наявні згадки у фахових публікаціях є фрагментарними, поверховими і зосередженими

переважно на окремих, найбільш відомих його працях. Не здійснено систематизацію наукових публікацій І.І. Белянкіна за хронологією, тематикою й видами видань, що істотно ускладнює реконструкцію його творчої еволюції та адекватну оцінку внеску в освітню, а також інженерно-математичну підготовку фахівців початку ХХ ст.

Окрім цього, залишаються недостатньо висвітленими міжособистісні й професійні зв'язки професора І. Белянкіна з представниками наукового середовища Харківського технологічного інституту, зокрема з провідним ученим-гідравліком В.І. Альбіцьким, що є важливою складовою для розуміння динаміки розвитку вищої технічної освіти в умовах модернізаційних викликів доби. Усе це зумовлює потребу в цілісному дослідженні науково-педагогічної спадщини І.І. Белянкіна на основі архівних і бібліографічних джерел з метою заповнення наявних лакун в історії української науки і техніки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сьогодні в українській історико-науковій літературі відсутній ґрунтовний або комплексний аналіз життєвого шляху та науково-педагогічної спадщини Івана Івановича Белянкіна. Наявні згадки про вченого в історичних розвідках і бібліографічних покажчиках є фрагментарними, короткими та здебільшого повторюють одні й ті самі відомості про кілька найбільш відомих його праць. Найчастіше І.І. Белянкін згадується в електронних ресурсах бібліотек Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» (НТУ «ХПІ») [1–2; 13; 27] та Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» (КПІ) [14]. Однак ці джерела не містять ні повного бібліографічного реєстру його праць, ні їх змістовного аналізу чи класифікації за тематикою.

Подібна ситуація простежується у колективних тезах доповідей [16] О.Д. Журила і В.М. Гелетто, а також у спільній публікації [22] Г.В. Павлової та Л.П. Семенко, де фігурує лише згадка про окремі академічні публікації

професора-математика без належного аналізу їхнього змісту, структури або впливу на розвиток математичних дисциплін у технічних закладах. Єдиною цілісною спробою дослідити його життєпис є стаття [18] Т.В. Каштанової, де увагу зосереджено переважно на судовому процесі, пов'язаному зі смертю професора, тоді як його педагогічний внесок та науковий доробок залишено поза глибоким аналізом.

А.О. Панасюк у своїх публікаціях [23–24] також звертається до постаті І.І. Белянкіна, проте його аналіз має побіжний характер і здебільшого зосереджується на висвітленні особистісних взаємин ученого з видатним професором-гідравліком В.І. Альбіцьким, залишаючи поза увагою детальний розгляд наукової спадщини, професійної діяльності та біографічного шляху Івана Івановича.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Таким чином, у сучасній українській науковій літературі відсутнє ґрунтовне осмислення місця І.І. Белянкіна в історії вітчизняної технічної та математичної науки. Не розкрито структуру та еволюцію його творчого доробку, а також значення його методичних праць для становлення національної школи прикладної механіки та інженерної математики. Це зумовлює потребу в комплексному науковому аналізі бібліографії вченого, що стане основою для відновлення історичної справедливості й об'єктивного вивчення його внеску в розвиток науки й освіти в Україні на початку ХХ ст.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є здійснення комплексного історико-наукового дослідження академічного шляху та науково-педагогічної спадщини професора Івана Івановича Белянкіна у контексті формування вищої технічної освіти в Україні на межі ХІХ–ХХ ст. Автор ставить завдання:

- 1) реконструкції його біографії;
- 2) аналізу змісту і структури наукових публікацій;

- 3) з'ясуванні ролі професора І. Белянкіна в розвитку математичних дисциплін у ХТІ;
- 4) вивченні соціально-академічного середовища, в якому він працював;
- 5) вперше представити повний бібліографічний реєстр наукових праць видатного ученого-математика, класифікований за хронологічним та тематичним принципами, що дозволить цілісно оцінити масштаби, зміст і значення його наукового доробку для вітчизняної історії науки й техніки.

Методологічною основою статті є принципи історико-бібліографічного та науково-біографічного аналізу, які дозволяють здійснити систематизацію джерельної бази і реконструкцію інтелектуальної біографії вченого. Застосовано підходи ретроспективного бібліографування з метою повного опису та класифікації наукових публікацій І.І. Белянкіна за хронологічними, тематичними і типологічними критеріями. В роботі використано методи контент-аналізу для вивчення змістового наповнення опублікованих праць, порівняльно-історичний метод – для встановлення еволюції наукових інтересів ученого, а також елементи просопографії – у контексті загального аналізу його діяльності як представника технічної інтелігенції Російської імперії початку ХХ ст.

Виклад основного матеріалу дослідження. На жаль, історичні джерела не зберегли повної біографічної інформації про Івана Івановича Белянкіна (1836–1913), через що відомості про його дитячі та студентські роки, а також етапи становлення як ученого залишаються маловідомими [1]. Відсутність систематизованих архівних даних значно ускладнює реконструкцію його життєвого шляху. Однак, завдяки офіційним звітам Харківського технологічного інституту, а також збереженим у бібліотечних фондах виданням із його особистої бібліотеки, вдалося частково відновити біографічні відомості про вченого. Книги, подаровані видатним ученим-математиком, не були виділені в окрему колекцію, а увійшли до загального фонду бібліотеки,

що певною мірою ускладнило їх ідентифікацію [13]. Наразі триває робота з виявлення у фондах Науково-технічної бібліотеки НТУ «ХПІ» книг, що належали професору. Видання, знайдені в колекції, містять його власницькі штампи, дарчі написи, численні маргіналії та помітки, які дозволяють не лише простежити читацькі інтереси та наукові зацікавлення Івана Івановича, а й доповнити фрагментарні факти його біографії [1]. Аналіз цих матеріалів сприяє глибшому розумінню його академічного світогляду та ролі в розвитку як математичної, так і – механічної.

Іван Іванович здобув ґрунтовну освіту в Київському імператорському університеті Святого Володимира (КНУ ім. Тараса Шевченка), який закінчив у 1898 р. [13; 18, с. 1830] Завдяки високому рівню підготовки він розпочав свою викладацьку діяльність у Київському політехнічному інституті, де в період з 1903 по 1905 рр. керував практичними заняттями з механіки [2]. Водночас він обіймав посаду приват-доцента Київського університету Святого Володимира [1], що свідчить про його активну участь у науковій і педагогічній діяльності. Відомий своєю безкомпромісністю, делікатністю та глибокими знаннями математики, І.І. Белянкін швидко здобув авторитет серед колег і студентів у навчальних закладах, де працював [16, с. 100]. Його професійні здібності та педагогічний талант сприяли подальшому кар'єрному зростанню.

У 1908 р. І.І. Белянкін приєднався до професорсько-викладацького складу Харківського технологічного інституту [20, арк. 95], де читав курси з: математики, теоретичної механіки, статички та динаміки [16, с. 100]. Наукова діяльність ученого активно розвивалася, і вже у 33-річному віці він здобув звання професора кафедри теоретичної механіки [1; 18, с. 1831]. Такий стрімкий кар'єрний ріст був зумовлений не лише його високим рівнем академічної підготовки, а й значним внеском у розвиток механіки як фундаментальної інженерної дисципліни. Цим способом, Іван Іванович робив ґрунтовний вклад у розвиток вищої технічної освіти, поєднуючи наукові

дослідження з педагогічною діяльністю, що сприяло формуванню нової генерації інженерів і вчених на початку ХХ ст.

І.І. Белянкін вирізнявся скромністю, принциповістю та вишуканою зовнішністю, що надавало йому особливого академічного шарму [15, с. 158]. Попри те, що він був перспективним і шанованим викладачем, його цілком влаштувало холостяцьке життя. Єдиною справжньою пристрастю, яку він зберігав через усе своє життя, була математика, котрій він присвятив себе без залишку [16, с. 100]. Його внесок у науково-педагогічну сферу в галузі вищої технічної освіти був відзначений активною участю в академічних форумах загальноімперського та міжнародного рівня [18, с. 1831]. Так, у 1909 р. він представляв Харківський технологічний інститут на Московському з'їзді природознавців і лікарів, а в 1911 р. був делегатом I Російського з'їзду викладачів математики [19, с. 154], що свідчить про його визнання серед колег-науковців.

У 1910 р. професор І. Белянкін виголосив вступну лекцію перед студентами ХТІ, яка стала своєрідним маніфестом його відданості математичній науці [15, с. 159]. Промова вченого була не просто вступним курсом до предмету, а справжнім гімном любові до математики, у якому він закликав слухачів зануритися у світ науки та творчості. Лекція вирізнялася легкістю викладу, глибокими історичними екскурсами, цитатами видатних математиків, а також актуальними прикладами із сучасних досліджень [16, с. 100]. Її текст збережений у фондах Науково-технічної бібліотеки НТУ «ХП» як важливий документ науково-педагогічної спадщини [1].

Окрім цього, у 1911 р. І.І. Белянкін виступив із доповіддю на засіданні Київського фізико-математичного товариства [15, с. 159], що свідчить про його активну участь у розвитку математичної науки не лише в Харкові, а й на загальноімперському рівні [19, с. 154]. У 1912 р. учений відвідав Кембридж, де, ймовірно, брав участь у V Міжнародному конгресі математиків, який

відбувся в Англії, що ще більше підтверджує його зв'язки з європейською математичною спільнотою [1]. Таким чином, наукова і викладацька діяльність І.І. Белянкіна поєднувала не лише глибокі знання та високий рівень педагогічної майстерності, а й активну участь у міжнародних математичних форумах, що сприяло інтеграції українських науковців у світову математичну спільноту.

Бібліографічна спадщина Івана Івановича охоплює як фундаментальні наукові дослідження, так і низку навчально-методичних видань, спрямованих на забезпечення освітнього процесу у технічних та природничо-математичних вищих навчальних закладах [13]. Учений є автором підручників з механіки, кінематики, статички, а також спеціалізованих задачників, присвячених аналітичній геометрії, диференціальному численню, стереометрії та загальній механіці [1–2; 18, с. 1831].

Свою першу наукову працю під назвою «Основи вчення про накладання поверхонь» І.І. Белянкін підготував ще під час навчання на фізико-математичному факультеті Імператорського університету Святого Володимира в Києві. Ця робота, завершена у 1896 р., побачила світ друком у 1898 р. у вигляді брошури обсягом 11 сторінок та отримала схвальні відгуки з боку професорсько-викладацького складу цього ВНЗ [10, с. 1]. У тому ж році вийшло друком більш ґрунтовне дослідження – «Поверхні постійної кривизни» обсягом 127 сторінок, яке було одразу рекомендовано як навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів природничо-математичного профілю [12, с. 1]. Саме ці дві публікації стали початком активної науково-публікаційної діяльності І.І. Белянкіна, яка згодом набула системного характеру (табл. 1), і справила помітний вплив на розвиток математичної науки і точних дисциплін в освітніх установах Російської імперії на межі XIX–XX ст.

Хронологічний покажчик наукових робіт І.І. Белянкіна

<i>Рік видання</i>	<i>Назва праці професора Івана Белянкіна з бібліографічними реквізитами</i>
1898	Основы учения о наложении поверхностей. Киев : тип. Имп. Ун-та св. Владимира, АО печ. и изд. дела Н. Т. Корчак-Новицкого, 1898. 11 с.
	Поверхности постоянной кривизны. Киев : тип. Имп. Ун-та св. Владимира, АО печ. и изд. дела Н. Т. Корчак-Новицкого, 1898. 127 с.
1899	Вывод тождества Вейерштрасса в теории гиперэллиптических интегралов. Казань : типо-лит. Имп. ун-та., 1899. 3 с.
	Задачи по аналитической геометрии (с указанием их решений). Вып. 1. Геометрия на плоскости. Киев : изд. студенческое, 1899. 90 с.
1900	Второй дифференциальный параметр квадратичной в дифференциалах формы и независимых переменных. Казань : типо-лит. Имп. ун-та., 1900. 6 с.
	Задачи по дифференциальному исчислению (с указанием решений). 3-е изд., доп. Киев : типо-лит. т-ва «Печат. С.П. Яковлева», 1900. 112 с.
1901	Второй дифференциальный параметр квадратичной в дифференциалах формы и независимых переменных. Киев : тип. Имп. Ун-та св. Владимира Н. Т. Корчак-Новицкого, 1901. 5 с.
	Задачи по механике (с указанием решений). Киев : лит-типо. т-ва И.Н. Кушнерев и К°, 1901. 176 с.
1902	Задачи по аналитической геометрии в пространстве (с указанием решений). Киев : т-во «Печат. С.П. Яковлева», 1902. 314 с.
	Задачи по стереометрии (с решениями). Киев : лит-типо. т-ва И.Н. Кушнерев и К°, 1902. 48 с.
	Заметка об оси симметрии кривой 2-го порядка, содержащей фокусы. Казань : типо-лит. Имп. ун-та, 1902. 4 с.
	Обобщение теоремы Гульдена. (Доклад, чит, на XI Съезде естествоиспытателей и врачей в Петербурге в дек. 1901 г.). Киев : тип. Имп. Ун-та св. Владимира, АО печ. и изд. дела Н. Т. Корчак-Новицкого, 1902. 10 с.
1904	Задачи по дифференциальному исчислению (с указанием решений). 3-е изд., вновь доп. Киев : типо-лит. т-ва «Печат. С.П. Яковлева», 1904. 228 с.
	Задачи по стереометрии (с решениями). 2-е., изд. Киев : лит-типо. т-ва И.Н. Кушнерев и К°, 1904. 52 с.
1905	Заметка об интегрировании дифференциальных биномов. Киев : Изв. Известия Политехн. ин-та, 1905. 4 с.
	Метод двойственности на плоскости. Киев : тип. С.В. Кульженко, 1905. 51 с.
	Общая теория фокусов кривых второго порядка. Киев : тип. С.В. Кульженко, 1905. 21 с.
	Общее уравнение поверхности второго порядка, софокусной с данной, 1905. 18 с.

1907	Задачи по аналитической геометрии в пространстве (с указанием решений). 2-е изд., 1-я час., испр. и доп. Киев : т-во «Печат. С.П. Яковлева», 1907. 352 с.
	Задачи по аналитической геометрии в пространстве (с указанием). 2-е изд., 2-я час., испр. и доп. Киев : т-во «Печат. С.П. Яковлева», 1907. 214 с.
	Задачи по дифференциальному исчислению (с указанием решений). 4-е изд. Киев : тип. Яковлева, 1907. 208 с.
	Заметка по алгебре. Киев : тип. С.В. Кульженко, 1907. 10 с.
	К движению материальной точки по кривой второго порядка. Киев : тип. Имп. Ун-та св. Владимира, АО печ. и изд. дела Н. Т. Корчак-Новицкого, 1907. 3 с.
	Определение рода поверхности второго порядка в тетраэдрических координатах при помощи разложения на квадраты. (Из лекций по аналитич. геометрии). Киев : тип. Имп. Ун-та св. Владимира, АО печ. и изд. дела Н. Т. Корчак-Новицкого, 1907. 36 с.
	Приведение общего уравнения кривой третьего порядка к простейшему виду. Киев : тип. Имп. Ун-та св. Владимира, АО печ. и изд. дела Н. Т. Корчак-Новицкого, 1907. 35 с.
1908	Задачи по стереометрии (с решениями). 3-е, изд. доп. черт. Киев : тип. Т.Г. Мейландера, 1908. 73 с.
	Заметка о четырехчленном шарнирном механизме. Заметка о винтовой поверхности, 1-ч. Киев : Из: Известия Политехн. ин-та, 1908. 4 с.
	Интегрирование дифференциальных уравнений. 2-е изд. Киев : тип-лит. т-ва «Печат. С.П. Яковлева», 1908. 88 с.
	Краткий очерк истории развития математики от древнейших времен до наших дней. Киев : тип. Имп. Ун-та св. Владимира, АО печ. и изд. дела Н. Т. Корчак-Новицкого, 1908. 20 с.
	Обобщение теоремы Бюдана-Фурье. Киев : тип. Имп. Ун-та св. Владимира, АО печ. и изд. дела Н. Т. Корчак-Новицкого, 1908. 19 с.
	Отчет о поездке на Четвертый Международный конгресс математиков в Риме. Киев : тип. Имп. Ун-та св. Владимира, АО печ. и изд. дела Н. Т. Корчак-Новицкого, 1908. 14 с.
1909	Спрявление круговых дуг. Киев : тип. Имп. Ун-та св. Владимира, АО печ. и изд. дела Н. Т. Корчак-Новицкого, 1909. С. 1.
1910	Механика жидких тел. Харьков : тип. «Мирный труд», 1910. С. 1.
1911	Механика : курс лекций. Харьков : Литография М. Сергие. и К. Гальченко, 1911. Т. 1 : Статика. 362 с.
	Механика : курс лекций. Харьков : Литография М. Сергие. и К. Гальченко, 1911. Т. 2 : Кинематика. 329 с.
	Механика : курс лекций. Харьков : Литография М. Сергие. и К. Гальченко, 1911. Т. 3 : Динамика. 424 с.

Таким чином, бібліографія наукових праць професора І. Белянкiна свiдчить про його регулярну й послiдовну наукову i педагогiчну дiяльнiсть у галузях прикладної математики, аналітичної геометрії, механіки та

математичного аналізу. До того ж, його праці вміщують як теоретичні студії з фундаментальних напрямів математики, так і дидактично зорієнтовані навчальні посібники, що призначалися для студентів технічних навчальних закладів. Значна частина доробку вченого – це збірники задач із рішень, які охоплюють широкий спектр дисциплін: від геометрії на площині та в просторі, стереометрії, аналітичної геометрії, механіки до диференціального числення. Такі праці, як [3–4] та [6; 8] мають ознаки ґрунтовно вибудованого методичного інструментарію для формування практичних навичок розв’язання типових і ускладнених математичних задач.

Ранні праці [10; 12] І.І. Белянкіна відзначаються глибоким теоретичним змістом і спрямовані на геометричне осмислення поверхонь, що відіграють важливу роль у прикладній механіці та моделюванні. Надалі, його теоретичні дослідження продовжуються у роботах з інтегрування диференціальних біномів [5], аналізу властивостей кривих другого порядку, застосування тетраедричних координат, узагальнення теорем Бюдана–Фур’є [9], а також розгляду механічного руху точки по кривій [6; 12]. Окрему увагу заслуговує його праця [7], що свідчить про прагнення автора до осмислення історико-наукових основ розвитку математичних знань. Крім того, участь І.І. Белянкіна у міжнародному науковому середовищі засвідчує оприлюднений звіт [11] ученого. Хоча професійно-науковий шлях професора І. Белянкіна охоплював майже п’ятнадцятирічний період, однак протягом якого, менш ніж за тринадцять років, йому вдалося самостійно підготувати та опублікувати 36 наукових і навчально-методичних праць. Отже, доробок ученого включав не лише фундаментальні дослідження з геометрії та механіки, а й низку дидактичних видань, що стали важливою складовою освітнього процесу у технічних вищих навчальних закладах кінця XIX – початку XX ст. Більше того, бібліографічний доробок Івана Івановича Белянкіна вирізнявся багатовекторністю тематик (табл. 2), поєднанням глибини теоретичного

аналізу з практичною орієнтацією, а також активною участю в педагогічному процесі.

Таблиця 2

Класифікація наукових праць І.І. Белянкіна за тематикою

<i>Тематичний напрям</i>	<i>Назва праця і рік видання</i>
Теоретична механіка та кінематика (6 праць)	«Механика»: курс лекцій (3 томи: статика, динаміка, кінематика) – 1911 р.
	«Задачи по механике» – 1901 р.
	«Механика жидких тел» – 1910 р.
	«Заметка о четырехчленном шарнирном механизме» – 1908 р.
Аналітична геометрія та стереометрія (12 праць)	«Задачи по аналитической геометрии в пространстве» (різні видання та частини, 1899–1907 рр.)
	«Общая теория фокусов кривых второго порядка» – 1905 р.
	«Общее уравнение поверхности второго порядка» – 1905 р.
	«Определение рода поверхности второго порядка в тетраэдрических координатах» – 1907 р.
	«Поверхности постоянной кривизны» – 1898 р.
	«Основы учения о наложении поверхностей» – 1898 р.
Диференціальне числення та диференціальні рівняння (7 праць)	«Задачи по дифференциальному исчислению» (кілька видань 1900–1907 рр.)
	«Интегрирование дифференциальных уравнений» – 1908 р.
	«Заметка об интегрировании дифференциальных биномов» – 1905 р.
	«Второй дифференциальный параметр...» – 1900 р. і 1901 р.
Алгебра і загальна математика (4 праці)	«Заметка по алгебре» – 1907 р.
	«Обобщение теоремы Бюдана-Фурье» – 1908 р.
	«Обобщение теоремы Гульдена» – 1902 р.
	«Метод двойственности на плоскости» – 1905 р.
Історико-методологічні праці та звіти (3 праці)	«Краткий очерк истории развития математики» – 1908 р.
	«Отчет о поездке на Четвертый Международный конгресс математиков в Риме» – 1908 р.
	«Приведение общего уравнения кривой третьего порядка к простейшему виду» – 1907 р.
Прикладна геометрія та креслення (2 праці)	«Спрявление круговых дуг» – 1909 р.
	«Заметка об оси симметрии кривой второго порядка» – 1902 р.
Стереометрія (3 праці)	«Задачи по стереометрии» – 1902, 1904, 1908 рр. (різні видання з доповненнями)

Отож, праці професора-математика слугують важливим джерелом для дослідження розвитку інженерно-математичної освіти на стику XIX–XX ст., у

межах Київського Імператорського університету та Київського політехнічного інституту. Наукова діяльність Белянкіна тісно перепліталася з його інтересами до книгознавства, оскільки він активно поповнював власну бібліотеку виданнями провідних математиків і механіків з різних країн, надрукованими англійською, німецькою, французькою та італійською мовами [1–2; 13]. Така колекція свідчить про високий рівень володіння європейськими мовами, широку ерудицію і глибокий інтерес до міжнародних наукових досягнень.

Як вже було сказано вище, що особливістю книжкової спадщини І.І. Белянкіна були його власницькі позначки на титульних аркушах із зазначенням імені, місця та дати придбання, а також численні маргіналії з критичними зауваженнями, у яких він висловлював вимоги до академічної доброчесності, подекуди звинувачуючи авторів у плагіаті [14]. Дарчі написи на виданнях із його бібліотеки свідчать про високий авторитет Івана Івановича серед колег з Київського університету, ХТІ та інших закладів Російської імперії [1; 15, с. 158–159]. Як відданий педагог, він активно підтримував бібліотечну справу: згідно з архівними джерелами, щороку передавав до бібліотеки Харківського технологічного інституту книжкові дари, сприяючи підвищенню якості науково-освітнього процесу [1; 8]. Загалом учений пожертвував у фонд інституту 960 томів із математики та механіки, серед яких були книги з автографами таких учених, як Д.О. Граве (1863–1939), О.М. Динник (1876 – 1950), С.П. Тимошенко (1878–1972), В.П. Єрмаков (1845–1922), Б.Я. Букреев (1859–1962) [27]. Таким чином, спадщина Івана Івановича охоплює не лише його наукову й викладацьку діяльність, а й вагомий внесок у формування академічної культури початку ХХ ст.

Професор І.І. Белянкін представляв покоління молодих викладачів, котрі брали участь в організаційних процесах інституту, зокрема, виконуючи обов'язки секретаря Учбового комітету ХТІ [15, с. 159]. Його професійна діяльність вирізнялася глибокою науковою підготовкою, педагогічною

тактовністю й високими моральними якостями [22]. Водночас принциповість і успіхи в науці викликали окремі прояви заздрості з боку частини академічного середовища. Попри це, Іван Іванович вів скромний спосіб життя, залишаючись неупередженим у стосунках із колегами та адміністрацією [1–2; 16, с. 100]. Дотримуючись правоконсервативних поглядів, він, однак, не долучався до домінуючих політичних рухів (партій), що свідчить про його зосередженість на фаховій і викладацькій діяльності.

У період 1910–1912 рр. Івана Івановича пов'язували щирі товариські стосунки з одним із провідних учених у галузі гідравліки та гідротехніки на початку ХХ ст. [26, с. 308–309], професором ХТІ Василем Івановичем Альбіцьким (1850–1926(?)) [25], а також із його родиною [24, с. 142]. Їхня дружба ґрунтувалася не лише на особистій симпатії, а й на спільних професійних інтересах, зокрема в галузях гідравліки, теоретичної механіки і математики [18, с. 1831]. Зустрічі між ученими часто проходили у сімейному колі Альбіцьких. Ганна Абрамівна – дружина В.І. Альбіцького, а згодом й доньки Олександра та Антоніна, заварювала чай за традиційним сімейним рецептом, після чого в кабінеті голови родини розгорталися тривалі професійні дискусії [16, с. 101]. І. Белянкін та В. Альбіцький до пізнього вечора аналізували складні інженерні задачі, дискутували щодо актуальних питань гідравліки, механіки та математичних розрахунків [15, с. 159–160]. Взаємодоповнюючі компетенції обох науковців – глибокий практичний досвід Василя Івановича в гідротехнічному будівництві та аналітичний талант Івана Івановича – сприяли ефективному вирішенню навіть найбільш складних інженерних проблем.

До цих обговорень часто приєднувався син ученого-гідравліка Володимир Васильович Альбіцький (1885–?) – лаборант ХТІ [16, с. 101; 26 с. 306]. Він високо цінував можливість спілкуватися з І.І. Белянкіним, котрого вважав своїм наставником і кумиром. Незважаючи на різницю у віці та

службовому становищі, дискусії відбувалися у відкритій та рівноправній атмосфері, що сприяло продуктивному обміну знаннями та науковими ідеями [18, с. 1832]. Окрім професійної діяльності, професор І. Белянкін був тонким знавцем класичної музики і вправним піаністом. У невимушених вечірніх зустрічах він часто сідав за рояль, виконуючи класичні твори на рівні професійного музиканта [15, с. 159–160]. Це свідчить не лише про його високий рівень інтелектуальної підготовки, а й про багатогранність його особистості, що поєднувала глибокі знання в точних науках із художнім чуттям і музичною майстерністю. Тому професійна взаємодія між І.І. Белянкіним та В.І. Альбіцьким виходила далеко за межі суто академічної співпраці, перетворюючись на міцну дружбу, що базувалася на взаємоповазі, спільних наукових інтересах і високій інтелектуальній культурі.

Спільні наукові інтереси та схожі консервативні світоглядні позиції стали підґрунтям для формування тісних професійних і дружніх стосунків між Іваном Івановичем і Василем Івановичем. І.І. Белянкін активно підтримував професора Альбіцького під час його конфліктів із Учбовим комітетом Харківського ХТІ, відстоюючи ідеї вченого-гідротехніка щодо розвитку Гідравлічної лабораторії [23, с. 75–76]. До того ж, його підтримка не обмежувалася лише моральною позицією, оскільки професор-математик надавав консультації та методичні рекомендації щодо удосконалення технічного устаткування лабораторії, що сприяло підвищенню її ефективності і наукового рівня. Для В.І. Альбіцького цей період (1911–1912 рр.) був надзвичайно складним, оскільки його промонархічні переконання часто ставали причиною гострої критики з боку ліберально налаштованого професорсько-викладацького складу та адміністрації інституту [24, с. 143–144; 26, с. 305–306]. Попри складну політичну атмосферу в академічному середовищі, І.І. Белянкін залишався вірним соратником Василя Івановича, не відмовлявся від підтримки його ідей, і продовжував відкрито захищати [15, с.

160–161]. Такий приклад наукової співпраці та особистої відданості демонструє високий рівень професійної етики та академічної солідарності, що відіграло важливу роль у збереженні традицій та цінностей інженерної освіти початку ХХ ст.

Після стрімкого кар'єрного злету та активної наукової діяльності молодий професор І. Белянкін несподівано тяжко захворів у грудні 1912 р. Лікарі встановили діагноз ртутного отруєння, проте, незважаючи на всі зусилля медиків, хвороба швидко прогресувала [16, с. 102]. Ослаблений організм не витримав тривалої інтоксикації, і 2 лютого 1913 р. [21, арк. 2], у віці 37 років, його серце зупинилося [17]. Жодні спроби врятувати його – ані наполеглива праця лікарів, ані турбота близьких, ані підтримка старого батька, котрий терміново прибув із Києва – не дали результату. За висновками лікарів, причиною передчасної та болісної смерті професора стало отруєння сполуками ртуті [15, с. 160]. Обставини цієї трагедії викликали значний суспільний резонанс у науковій спільноті Харкова, зокрема серед колег І.І. Белянкіна в Харківському технологічному інституті. З ініціативи В.І. Альбіцького і батька покійного було розпочато офіційне розслідування, оскільки отруєння вченого-математика мало ознаки навмисного злочину [16, с. 102; 18, с. 1832].

Загалом, отруєння професора І. Белянкіна, за всіма ознаками, відбувалося поступово і мало систематичний характер, що підтверджується типовими симптомами хронічної інтоксикації ртуттю. Перші риси нездужання – слабкість, головний біль, порушення серцевого ритму – почали проявлятися за кілька місяців до погіршення стану, але сам учений пов'язував їх із перевтомою від інтенсивної викладацької та наукової діяльності [15, с. 160; 28]. У грудні 1912 р. він звернувся з рапортом про хворобу до керівництва ХТІ, що збіглося з періодом напружених стосунків із частиною студентства, викликаних його монархічними поглядами і підтримкою професора

В.І. Альбіцького у питаннях управління Гідравлічною лабораторією [18, с. 1839–1840; 24, с. 142–143]. Медичне заключення лікарів Пшеняєвського та Вишневського фіксувало перевтому серцевого м'яза, проте явні показники отруєння тоді ще не були діагностовані [28].

Згодом, помітивши посилення симптомів і відсутність поліпшення, Іван Іванович почав підозрювати неприродне походження хвороби. Його насторожили реакції організму після прийому їжі та незвичний її смак. Проведені дослідження у Бактеріологічному інституті, а також Хімічній лабораторії Жіночого медичного інституту підтвердили високу концентрацію ртуті в організмі професора. Оскільки І.І. Белянкін мешкав сам, а їжу йому готувала лише кухарка Марія Своровська, котра тривалий час працювала в ХТІ, основна підозра впала на неї. Однак, з огляду на її вік і відсутність спеціальних знань, версія про навмисне отруєння залишалася недоведеною. На момент остаточного усвідомлення загрози стан здоров'я Івана Івановича вже був критичним, а подальші медичні заходи виявилися безрезультатними [28].

8 січня 1913 р. в одному зі службових корпусів Харківського технологічного інституту було проведено обшуки, організовані судовими органами. Участь у слідчих діях взяли товариш прокурора окружного суду Воскресенський, слідчий у найважливіших справах, кандидати на судові посади, а також співробітники поліції. Основна увага зосереджувалася на пошуку ртутних препаратів та інших сильнодіючих отрут, оскільки саме ртутне отруєння було встановлене як причина важкого стану професора Белянкіна [28].

Обшуки проводилися в таких приміщеннях:

- пральня, де зберігалися речі колишньої прислуги професора Марії Своровської (звільненої незадовго до обшуку);
- квартира доглядача будівель інституту Євлампія Андрійовича Мороза;

- двірницька. У пральні було виявлено два термометри – один цілий, інший розбитий, а також скляну баночку з обгорткою від порошків, які були конфісковані слідчими. У двірницькій жодних підозрілих речовин не знайдено. Найбільше уваги приділили квартирі Є.А. Мороза, де обшук тривав з 8:00 до 12:00 у присутності директора ХТІ Петра Матвійовича Мухачова (1861–1935). Під час обшуку в робочому кабінеті доглядача Є. Мороза було вилучено його приватне листування, у тому числі з професором І. Белянкіним. Особливий інтерес викликали знайдені сильнодіючі отрути, серед яких сулема, стрихнін, ляпіс, морфій, кокаїн та інші речовини. Євлампій Андрійович пояснив, що деякі з них він використовував для проявлення фотографій, а інші зберігалися ще з часів його роботи аптекарським помічником. Щодо стрихніну, професор П. Мухачов підтвердив, що він закупувався з дозволу адміністрації для знищення бродячих собак на території інституту, що практикувалося ще за попереднього керівництва [18, с. 1835; 28].

Попри виявлені речові докази, Є.А. Морозу не було висунуто офіційного обвинувачення, натомість Марію Своровську заарештували. 9 січня 1913 р. відбулися допити свідків, зокрема лікаря Пшеняєвського та професора В.І. Альбіцького. Слідство встановило, що І.І. Белянкін прибув до Харкова за рішенням колишнього міністра народної освіти О.М. Шварца (1848–1915) у 1908 р. [28]. Спочатку він підтримував добрі стосунки з доглядачем Морозом, але згодом між ними виник особистий конфлікт, на тлі якого в міністерство надійшла анонімна скарга на Євлампія Андрійовича, автор якої залишився невідомим [15, с. 159–160; 28]. Паралельно зростало невдоволення студентів, спричинене суворістю І.І. Белянкіна на іспитах та складанням списків екзаменованих із перевагою для відвідувачів лекцій, що викликало обурення серед старшокурсників. У грудні 1912 р. Іван Іванович подав заяву на відпустку через хворобу, що збіглося з конфліктом зі студентством. Пізніше аналізи підтвердили наявність ртуті в його організмі [28].

І.І. Белянкін мешкав у службовій квартирі ХТІ, спілкувався з обмеженим колом осіб, зокрема з родиною В.І. Альбіцького [15, с. 159; 24, с. 143]. Його доглядальницею була кухарка Своровська, однак через її низький рівень освіти слідчі сумнівалися у її здатності самостійно здійснити отруєння. Ще один доглядальник – сестра милосердя – додатково ускладнив встановлення обставин злочину [28]. Соціальна нерівність між І. Белянкіним і Є. Морозом також могла стати причиною їхнього конфлікту: останній мав скромне походження та нижчий службовий статус, у той час як професор-математик був дворянином, статським радником і перспективним ученим [15, с. 160–161; 16, с. 102]. Незважаючи на проведені слідчі дії, ніхто з підозрюваних не був офіційно визнаний винним, що залишило простір для припущень щодо політичних та особистих мотивів трагедії, яка стала знаковою подією в історії харківського академічного середовища початку ХХ ст. [18, с. 1833].

Похорон видатного ученого-математика мав відбутися в Києві, де жили його батьки. 3 лютого, близько 8-ї години вечора, у приміщенні Харківського технологічного інституту відбулося останнє прощання з науковцем. У церемонії взяли участь його колеги, серед яких були професори: В.І. Альбіцький, І.А. Красуський, А-Б.П. Пшеборський, К.О. Зворикін, Є.І. Орлов, а також співробітники та студенти ХТІ. Був присутній і батько покійного – київський комерсант Іван Григорович Белянкін. Труну з тілом Івана Івановича було перенесено з квартири в інституті до анатомічного театру Харківського університету, де наступного дня мало відбутися судово-медичний розтин, необхідний для встановлення остаточної причини смерті, після якого труна була перевезена з анатомічного театру на Харківський вокзал, звідки її транспортували до Києва для поховання [17].

Після смерті І.І. Белянкіна залишилося рухоме та нерухоме майно, загальна вартість якого оцінювалася приблизно в 20 000 карбованців [17]. Виконанням його заповіту займався його найкращий друг – професор

В.І. Альбіцький [23, с. 75–76], котрий за волею покійного виступив душоприказником [24, с. 143].

Відповідно:

- 15 000 карбованців було передано Київському університету Святого Володимира [17];
- 3 000 карбованців заповідано Київській гімназії [15, с. 161];
- усе рухоме майно передане на користь Харківського «Дому працьовитості», благодійного закладу, який опікувався бідними та безробітними [16, с. 102];
- особиста бібліотека, що містила унікальні видання з математики, механіки та природничих наук, була заповідана Харківському технологічному інституту [17]. Після смерті І.І. Белянкіна В.І. Альбіцький зазнав значної моральної втрати та виявив активну позицію щодо з'ясування обставин його кончини [18, с. 1833]. Василь Іванович докладав значних зусиль для встановлення об'єктивної істини, продовжуючи пошуки відповідальних осіб і прагнучи досягти справедливості [29]. Таким чином, поховання Івана Івановича Белянкіна супроводжувалося значним суспільним резонансом, а його спадщина продовжувала служити розвитку науки та освіти навіть після його смерті.

Висновки. Наукова та педагогічна діяльність Івана Івановича Белянкіна репрезентує яскравий приклад поєднання глибокої фахової ерудиції з практичною орієнтацією в умовах становлення вищої технічної освіти в Україні на стику XIX–XX ст. У межах даного дослідження вперше здійснено цілісну реконструкцію біографії вченого, всебічний аналіз його друкованої спадщини, а також встановлено тематичну і хронологічну класифікацію усіх виявлених 36 наукових праць. Визначено, що доробок професора охоплює широке коло дисциплін – від аналітичної геометрії та механіки до диференціального числення, і вирізняється як фундаментальністю змісту, так і

високим дидактичним потенціалом. Особливої уваги заслуговує з'ясування академічного та соціального контексту, в якому формувався вчений, його професійні взаємини з колегами, зокрема В.І. Альбіцьким, а також обставини трагічної загибелі, які віддзеркалюють складні процеси в академічному середовищі. Практичне значення дослідження полягає в тому, що реконструкція бібліографічної та наукової спадщини Івана Івановича не лише заповнює наявну лакуну в історії вищої технічної освіти, а й створює джерельну базу для сучасних студій у галузях історії математики, інженерної педагогіки, а також інституційної історії ХТІ. Виявлений корпус праць та міжособистісних зв'язків професора дозволяє цілісно оцінити динаміку становлення академічної культури інженерної школи початку ХХ ст. і посилює джерельну основу для історико-наукових реконструкцій інтелектуальних мереж епохи.

Перспективи подальших досліджень полягають у тому, що дана стаття актуалізує постать І.І. Белянкіна як значущого представника української наукової еліти, а також закладає підґрунтя для подальших студій у галузях історії математики, механіки і вищої технічної освіти в контексті соціокультурних трансформацій початку ХХ ст.

Список використаних джерел:

1. Белянкін І. І. *Сайт бібліотеки НТУ «ХП»*. URL: <http://library.kpi.kharkov.ua/vustavki/Belankin.html> (дата звернення: 23.03.2025).
2. Белянкін Іван Іванович (1876–1913). *Сайт бібліотеки НТУ «ХП»*. URL: <http://library.kpi.kharkov.ua/vustavki/OBZOR.html> (дата звернення: 23.03.2025).
3. Белянкін І. І. *Задачи по аналитической геометрии в пространстве (с указанием решений)*. Киев : т-во «Печат. С.П. Яковлева», 1902. 314 с.

4. Белянкин И. И. Задачи по аналитической геометрии в пространстве (с указанием решений). 2-е изд., 1-я час., испр. и доп. Киев : т-во «Печат. С.П. Яковлева», 1907. 352 с.
5. Белянкин И. И. Заметка об интегрировании дифференциальных биномов. Киев : Из: Известия Политехн. ин-та, 1905. 4 с.
6. Белянкин И. И. К движению материальной точки по кривой второго порядка. Киев : тип. Имп. Ун-та св. Владимира, АО печ. и изд. дела Н. Т. Корчак-Новицкого, 1907. 3 с.
7. Белянкин И. И. Краткий очерк истории развития математики от древнейших времен до наших дней. Киев : тип. Имп. Ун-та св. Владимира, АО печ. и изд. дела Н. Т. Корчак-Новицкого, 1908. 20 с.
8. Белянкин И. И. Механика : курс лекцій. Харьков : Литография М. Сергиева и К. Гальченко, 1911. Т. 3 : Динамика. 424 с.
9. Белянкин И. И. Обобщение теоремы Бюдана-Фурье. Киев : тип. Имп. Ун-та св. Владимира, АО печ. и изд. дела Н. Т. Корчак-Новицкого, 1908. 19 с.
10. Белянкин И. И. Основы учения о наложении поверхностей. Киев : тип. Имп. Ун-та св. Владимира, АО печ. и изд. дела Н. Т. Корчак-Новицкого, 1898. 11 с.
11. Белянкин И. И. Отчет о поездке на Четвертый Международный конгресс математиков в Риме. Киев : тип. Имп. Ун-та св. Владимира, АО печ. и изд. дела Н. Т. Корчак-Новицкого, 1908. 14 с.
12. Белянкин И. И. Поверхности постоянной кривизны. Киев : тип. Имп. Ун-та св. Владимира, АО печ. и изд. дела Н. Т. Корчак-Новицкого, 1898. 127 с.
13. Белянкін Іван Іванович (4 січня 1876–2 лютого 1913) – математик. *Сайт бібліотеки* *НТУ* «ХІІІ». URL: http://library.kpi.kharkov.ua/vustavki/PREPODAVATELY/PR_Б.html (дата звернення: 23.03.2025).

14. Виставка «К истории математических наук». *КПІ ім. Ігоря Сікорського*. URL: <https://kpi.ua/ru/2019-kr7-1> (дата звернення: 23.03.2025).
15. Журило Д. Ю. Становление и развитие Харьковского технологического института в конце XIX – начале XX веков : монография. Харьков : Підруч. НТУ «ХПІ», 2016. 264 с.
16. Журило О. Д., Гелетто В. М. Доля професора математики ХТІ Івана Белянкина. *Актуальні питання історії науки і техніки: матеріали 20-ї Всеукр. наук. конф., м. Київ, 7–9 жовт. 2021 р. Київ, 2021. С. 100–103.*
17. И.И. Белянкин. Некролог. *Южный край*. 1913. 4 фев. С. 4.
18. Каштанова Т. В. Справа професора І.І. Белянкина: юридичний аспект і суперечливий судовий вердикт. «*Вісник науки та освіти (Серія «Філологія», Серія «Педагогіка», Серія «Соціологія», Серія «Культура і мистецтво», Серія «Історія та археологія»)*». 2025. № 3 (33). С. 1827–1844. [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-3\(33\)-1827-1844](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-3(33)-1827-1844)
19. Ларин А. А., Журило Д. Ю., Вергун В. Г. Преподавание математики и механики в Харьковском технологическом институте в 1885–1917 гг. *Актуальні питання історії науки і техніки: Матеріали 15-ї Всеукр. наук. конф., м. Київ, 29 верес. – 1 жовт. 2016 р. Київ, 2016. С. 152–155.*
20. Отчет о состоянии Института за 1908 год. 19 гру. 1908 р. – 6 гру. 1909 р.) *ДАХО України (Держ. архів Харків. обл.). Ф. 770. Оп.1. Спр. 630. 155 арк.*
21. Отчет о состоянии Института за 1913 год. 2 січ. 1914 р. – 12 бер. 1914 р.) *ДАХО України (Держ. архів Харків. обл.). Ф. 770. Оп.1. Спр. 774. 141 арк.*
22. Павлова Г. В., Семененко Л. П. В память о дарителе Иване Ивановиче Белянкине. *Політехнік*. 2010. 18 жовт. С. 13.
23. Панасюк А. О. Грані характеру професора Василя Івановича Альбіцького (1850–1926(?)). *Історія освіти, науки і техніки в Україні: матеріали XVIII Всеукр. наук. конф. молодих уч. та спец., присвяч. ювіл. датам*

від дня народж. видат. уч. в галузі аграр. наук, м. Київ, 17–18 трав. 2023 р.
Вінниця, 2023. С. 72–77.

24. Панасюк А. О. Життєвий шлях і психологічний портрет професора Василя Івановича Альбіцького (1850–1926(?)). *Наука та наукознавство*. 2024. № 3. С. 130–152. <https://doi.org/10.15407/sofs2024.03.130>

25. Панасюк А. О. Наукова та педагогічна спадщина В.І. Альбіцького в історіографії. *Історія науки і біографістика*. 2022. № 1. С. 219–235. <https://doi.org/10.31073/istnauka202201-12>

26. Панасюк А. О. Науково-практична діяльність професора В.І. Альбіцького та його внесок у розвиток науки та інженерної освіти. *Емінак*. 2024. № 2. С. 292–311. [https://doi.org/10.33782/eminak2024.2\(46\).718](https://doi.org/10.33782/eminak2024.2(46).718)

27. Персоналії діячів науки і техніки. Сайт бібліотеки НТУ «ХПІ». *Сайт бібліотеки* *НТУ* «ХПІ». URL: http://library.kpi.kharkov.ua/uk/Chronicle_of_events_1913_PERSONALITIES (дата звернення: 23.03.2025).

28. *Южный край*. 1913. 11 янв. С. 5.

29. *Южный край*. 1913. 18 мар. С. 3.